

Marta Rytlewska

Nowe zasady odpowiedzialności odszkodowawczej komornika

Palestra 49/9-10(561-562), 76-84

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

NOWE ZASADY ODPOWIEDZIALNOŚCI ODSZKODOWAWCZEJ KOMORNIKA

Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r.¹ utracił moc obowiązującą przepis art. 769 k.p.c. regulujący odpowiedzialność komornika za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu przez niego czynności w postępowaniu egzekucyjnym. Powodem takiego rozstrzygnięcia była niezgodność dotychczasowych zasad odpowiedzialności odszkodowawczej komornika z art. 77 ust. 1 Konstytucji, który przyznaje każdemu obywatelowi prawo do wynagrodzenia szkody wyrządzonej mu przez niezgodne z prawem działanie władzy publicznej. Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż „komornikowi zbyt łatwo przychodzi uniknięcie odpowiedzialności za nawet bardzo poważne zaniedbania, przy czym skutki te są przerzucane nie na poszkodowanego lecz na Skarb Państwa”², a tym samym stanął na stanowisku, że uchylene art. 769 k.p.c. rozwiąże istniejącą niekonstytucyjność, zapewni pełną ochronę praw poszkodowanego i zdejmie ze Skarbu Państwa ciężar odpowiedzialności za „bezprawny i niezgodny ze standardami konstytucyjnymi”³ sposób prowadzenia egzekucji komorniczych.

Równocześnie Trybunał zapewnił, iż ze względu na ogólny reżim odpowiedzialności odszkodowawczej uchylene omawianego przepisu w żadnym razie nie spowoduje pojawienia się luki prawnej i nie zaburzy dotychczasowego porządku prawnego.

Czy stanowisko takie rzeczywiście sprawdzi się w praktyce wymiaru sprawiedliwości?

W literaturze pojawiły się już próby analizy nowego stanu prawnego ukształtowanego przez orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w aspekcie zasad odpowiedzialności komornika za szkody wyrządzone przy wykonywaniu przez niego czynności egzekucyjnych⁴. Zaprezentowany w nich pogląd bazuje na założeniu, iż art. 769 k.p.c. stanowił *lex specialis* w stosunku do art. 23 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o

¹ Sygn. SK 26/03, sentencja ogłoszona 27 stycznia 2004 r. w Dz.U. Nr 11, poz. 101.

² Z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 26/04, s. 17.

³ Z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 26/04, s. 17.

⁴ G. Rzaśa, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika – suplement (po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r.)*, Radca Prawny 2/2004, s. 85 i n.

komornikach sądowych i egzekucji⁵, a zatem z chwilą uchylecia art. 769 k.p.c. przez Trybunał Konstytucyjny odpowiedzialność odszkodowawcza komornika we wszystkich aspektach jego działalności opiera się na art. 23 cytowanej ustawy. Równocześnie, na zasadzie art. 441§1 k.c. należy przyjąć solidarną odpowiedzialność komornika i Skarbu Państwa, pomimo że pierwszy z wymienionych podmiotów odpowiada za własny czyn na podstawie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, drugi zaś odpowiada za czyn cudzy, przy czym podstawą prawną jego odpowiedzialności jest art. 417 k.c.

Takie rozumowanie pozwala niewątpliwie na ujednoczenie zasad odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez działanie komornika jako organu postępowania egzekucyjnego i zapobiega powstaniu luki prawnej w związku z derogacją przepisu art. 769 k.p.c. W tym miejscu nasuwa się jednak pytanie, czy art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji stanowi wystarczającą podstawę do wywodzenia z niego przesłanek normatywnych odpowiedzialności komornika w omawianym tu zakresie.

„Komornik ponosi odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu czynności”⁶. Czy tak lakoniczne sformułowanie uprawnia do stworzenia szczególnego reżimu odpowiedzialności odszkodowawczej komornika?

Judykatura na ten temat milczy. Brak jest stanowiska Sądu Najwyższego co do zasady, na której opiera się odpowiedzialność komornika przewidziana przez powołany tu przepis. Trybunał Konstytucyjny stwierdza jedynie, że „przepis art. 23 ustawy o komornikach w swym ujęciu idzie nawet dalej niż art. 77 ust. 1 Konstytucji, gdyż nie wprowadza żadnych dodatkowych przesłanek odpowiedzialności komornika, w tym nawet wymienionej w art. 77 ust. 1 Konstytucji przesłanki bezprawności”⁷. Takie stanowisko Trybunału wyraźnie wskazuje na istnienie poważnych wątpliwości i trudności w wykładni omawianego przepisu, właśnie ze względu na jego niejasne sformułowanie.

Wobec braku ustalonej linii orzecznictwa ciężar wywiedzenia z art. 23 konkretnych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej komornika przejęła na siebie doktryna. W piśmiennictwie pojawiły się głosy, że odpowiedzialność komornika na podstawie cytowanego przepisu jest niezależna od jego winy i opiera się na zasadzie ryzyka⁸. Według reprezentujących ten pogląd Autorów⁹ oznacza to, że do przyjęcia takiej odpowiedzialności wystarcza sama bezprawność jego działania, bez potrzeby przypisania mu winy. Podnosi się przy tym, że przesłankę bezprawno-

⁵ Dz.U. z 1997 r., Nr 13, poz. 882 z późn. zm.

⁶ Art. 23 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji.

⁷ Z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 26/04, s. 14.

⁸ Tak I. Kunicki, *Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z 11 lipca 2000 r., III CZP 24/00*, Orzecznictwo Sądów Polskich 2001, nr 7–8; G. Rząsa, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika jako organu egzekucyjnego*, Radca Prawny 1/2004, s. 68.

⁹ Tak G. Rząsa, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika – suplement (po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r.)*, Radca Prawny 2/2004, s. 86 oraz przypisy 7.

ści można wyinterpretować wprost z ogólnego reżimu odpowiedzialności deliktowej.

W tym miejscu przypomnieć należy, że dla reżimu odpowiedzialności deliktowej wyróżnia się w naszym prawie trzy zasady: winy, ryzyka i słuszności.

Za naczelną zgodnie uznawana jest zasada winy, która odnosi się zarówno do odpowiedzialności za własne, jak i za cudze czyny.

„Zasada ryzyka została przyjęta dla niektórych ostrzej traktowanych stanów odpowiedzialności za cudze czyny (art. 430 k.c.), w tym odpowiedzialności Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych (art. 417 i n.), dla szkód wyrządzonych przez rzeczy (art. 433 i 434 k.c.) oraz przez ruch przedsiębiorstwa, zakładów i mechanicznych środków komunikacji poruszanych za pomocą sił przyrody”¹⁰. Racją dla wprowadzenia zasady ryzyka było więc oparcie się na założeniu, że ten, kto posługuje się dla realizacji swoich interesów podległymi mu osobami lub eksploatuje urządzenia, które mogą być niebezpieczne dla otoczenia, powinien przejąć na siebie odpowiedzialność za szkody wynikłe stąd dla innych osób, nawet jeżeli sam winy nie ponosił¹¹.

Oparcie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika na zasadzie ryzyka nie przystaje więc do tradycyjnego jej pojmowania, do tej pory bowiem zasada ryzyka odnosiła się wyłącznie do odpowiedzialności za inną osobę lub rzecz, podczas gdy podstawą odpowiedzialności odszkodowawczej za własne czyny była wina, ewentualnie subsydiarne względy słuszności. Wydaje się jednak, że w omawianym przypadku słuszne będzie odejście od dotychczasowego ujęcia odpowiedzialności na zasadzie ryzyka i przyjęcie jej także za podstawę odpowiedzialności komornika za własne działania lub zaniechania przy wykonywaniu władzy publicznej¹². Stanowisko takie jest uzasadnione przede wszystkim odstąpieniem od oparcia reguł rządzących odpowiedzialnością deliktową komornika na przesłance winy, takie ujęcie byłoby bowiem niewątpliwie sprzeczne z wykładnią celowościową, która w świetle prawa Unii Europejskiej uważana jest za podstawową oraz z sensem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r., który uchylił przecież art. 769 k.p.c. jako bezprawnie zawężający przesłanki osobistej odpowiedzialności odszkodowawczej komornika w świetle art. 77 ust. 1 Konstytucji. Skoro więc nie wchodzi tu w grę ani naczelną dla reżimu odpowiedzialności za czyny niedozwolone zasadą winy, ani mającą swoje źródło w szczególnie silnych motywach etycznych subsydiarna zasada słuszności, pozostaje oparcie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika w omawianym tu zakresie właśnie na zasadzie ryzyka.

---

¹⁰ G. Bieniek (w.): *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 1, pod redakcją G. Bieńka, Warszawa 2003, s. 220.

¹¹ Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1998, s. 76–77.

¹² Taki pogląd prezentuje G. Rząsa, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika – suplement (po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r.)*, *Radca Prawny* 2/2004, s. 86 oraz przypis 7.

Takie rozwiązanie wydaje się być szczególnie uzasadnione z uwagi na brzmienie art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, który to przepis nie wprowadza przecież żadnej konkretnej przesłanki odpowiedzialności komornika. Równocześnie jednak należy podkreślić, że przyjęcie zasady ryzyka w omawianym przypadku nie jest samo w sobie równoznaczne z przyjęciem przesłanki bezprawności jako warunku *sine qua non* odpowiedzialności komornika za szkodę. Taki pogląd wynika raczej z interpretacji art. 23 przedmiotowej ustawy, albowiem sama zasada ryzyka może sankcjonować także zachowania nienoszące cech bezprawności, jeżeli konieczne jest w danym przypadku zaostrenie odpowiedzialności podmiotu na takiej zasadzie odpowiadającego.

Biorąc pod uwagę całościowy kształt okoliczności mających znaczenie dla omawianej kwestii, wniosek nasuwa się jeden – komornik powinien odpowiadać za szkody wyrządzone przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności egzekucyjnych. Takie ujęcie wydaje się prawidłowe, uwzględnia bowiem z jednej strony rolę komornika jako wykonującego władzę publiczną, z drugiej zaś zasadę *cuius commodum eius periculum*, pozwala na ujednoczenie przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i Skarbu Państwa¹³ oraz ułatwia poszkodowanym dochodzenie roszczeń¹⁴. Wynika ono przede wszystkim z wykładni art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w zgodzie z Konstytucją i względami celowości, samo brzmienie tego przepisu nie daje bowiem podstaw do ustalenia jakichkolwiek zasad rządzących odpowiedzialnością odszkodowawczą komornika. Z tego też względu redakcja omawianego przepisu powinna ulec zmianie, zwłaszcza że tak lakoniczne ujęcie problemu sprzyja tworzeniu szeregu rozbieżnych interpretacji, a co za tym idzie pozwala na odmienne kształtowanie tej kwestii przez sądy orzekające o obowiązkach odszkodowawczych komorników. Obecnie sądy mogą według swojego uznania stosować art. 23 przedmiotowej ustawy, a nawet odmówić jego stosowania, gdy uznają, że – tak jak dotychczas – nie odnosi się on do działalności egzekucyjnej komornika, mogą również oprzeć się w swoich rozstrzygnięciach na zasa-

---

¹³ A właśnie za takim ujednoczeniem opowiada się Trybunał Konstytucyjny w wyroku SK 26/03: „Art. 77 ust. 1 Konstytucji (...) zawiera w sobie jednocześnie instytucjonalną gwarancję dla zasady art. 7 Konstytucji. (...) Ten ostatni przepis eksponuje kryterium legalizmu w działaniu organów władzy publicznej. (...) Zasadzie legalizmu nie odpowiada sytuacja, gdy odpowiedzialność za bezprawne zachowania osoby działającej jak (jako, za) organ władzy publicznej, i to – co kluczowe – prowadzącej tę działalność na własny rachunek (jak to ma miejsce w przypadku komornika) – jest wyłączona w pewnym zakresie, przy jednoczesnym zachowaniu samej zasady odpowiedzialności odszkodowawczej Państwa za także działanie władzy publicznej, ucieleśniające się w zachowaniach komornika naruszających prawo”.

¹⁴ Taki też wniosek można wyciągnąć zarówno z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r., jak i z rozstrzygnięcia sprawy SK 18/00, OTK ZU 8/2001, poz. 256, z których wyraźnie wynika, że w przypadku wyrządzenia szkody przez władzę publiczną, w żadnym razie nie można ograniczać możliwości reparacyjnych poszkodowanego przez wprowadzanie dodatkowych przesłanek poza określoną przez art. 77 ust. 1 Konstytucji niezgodnością z prawem.

dzie winy¹⁵. Taka dowolność może doprowadzić do powstania szeregu odmiennych rozstrzygnięć odnoszących się do tego samego problemu. Aby tego uniknąć, ustawodawca powinien nadać przepisowi art. 23 ustawy o komornikach nowe brzmienie, odpowiadające zaproponowanemu powyżej.

Wydaje się, że przesłanka niezgodności z przepisami prawa jest najbardziej adekwatna dla potrzeb praktyki, odnosi się ona przy tym do całokształtu czynności podejmowanych przez komornika, obejmuje zatem zarówno jego działania, jak i zaniechania. Równocześnie jednak należy zwrócić uwagę, że użyte w tym wypadku pojęcie „niezgodność z prawem” nie oznacza bezprawności tradycyjnie ujmowanej w naszym prawie jako sprzeczności z obowiązującym porządkiem prawnym, który obejmuje także nakazy i zakazy wynikające z norm moralnych i obyczajowych, czyli z tzw. zasad współżycia społecznego i dobrych obyczajów. Nie ma powodu, by tak szeroko interpretować przesłankę niezgodności z prawem¹⁶, chodzi tu bowiem przede wszystkim o dostosowanie brzmienia przepisu art. 23 ustawy o komornikach do ujęcia art. 77 ust. 1 Konstytucji, a „w kontekście regulacji konstytucyjnej określenie „niezgodne z prawem” należy rozumieć jako zaprzeczenie zachowania uwzględniającego nakazy i zakazy wynikające tylko z normy prawnej”¹⁷.

Uzależnienie odpowiedzialności odszkodowawczej komornika od przesłanki niezgodności z prawem odpowiada także w pełni nowemu brzmieniu art. 417 k.c., który wszedł w życie z dniem 1 września 2004 r.¹⁸. Przepis ten ujednocila i dostoso-

---

¹⁵ Opierając się na przykład na poglądzie reprezentowanym przez Z. Knypla i J. Tredera (w.): *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Sopot 1997, s. 52.

¹⁶ Tak szeroko ujmuje przesłankę bezprawności w odniesieniu do odpowiedzialności odszkodowawczej komornika G. Rząsa, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika jako organu egzekucyjnego*, *Radca Prawny* 1/2004, s. 69. Ze względu jednak na usiłowanie dostosowania zasad odpowiedzialności komornika do brzmienia art. 77 ust. 1 Konstytucji nielogiczne byłoby znowu odstępianie od kontekstu regulacji konstytucyjnej na rzecz poglądu panującego w doktrynie, przy czym przez niezgodność z prawem należałoby tu rozumieć nie tylko naruszenie przepisów k.p.c., ale także sprzeczność z innymi normami prawnymi. Trudno wreszcie przyjąć, biorąc zwłaszcza pod uwagę charakter pracy komornika jako organu egzekucyjnego ściśle współpracującego z wymiarem sprawiedliwości, że odpowiada on także za szkodę wyrządzoną przez swoje działanie czy zaniechanie wprawdzie zgodne z przepisami ustawy, ale sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i dobrymi obyczajami.

¹⁷ G. Bieniek (w.): *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. I, pod redakcją G. Bieniaka, Warszawa 2003, s. 222.

¹⁸ Ustawa z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw, uchwalona ostatecznie przez Sejm dnia 17 czerwca 2004 r. pod pozycją nr 77.

Zgodnie z art. 1 tej ustawy art. 417 k.c. otrzyma brzmienie: „§ 1. Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego, lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.

§ 2. Jeżeli wykonywanie zadań z zakresu władzy publicznej zlecono, na podstawie porozumienia, jednostce samorządu terytorialnego albo innej osobie prawnej, solidarną odpowiedzialność za wyrządzoną szkodę ponosi ich wykonawca oraz zlecająca je jednostka samorządu terytorialnego albo Skarb Państwa”.

wuje zasady odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa do regulacji art. 77 ust. 1 Konstytucji i pozwala na pełniejszą ochronę interesów poszkodowanych, m.in. poprzez wprowadzenie w miejsce pojęcia „funkcjonariusz państwowy” bardziej ogólnego sformułowania władzy publicznej. Przedmiotowy zabieg legislacyjny usuwa więc dotychczasowe rozbieżności w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej przyjętej w regulacji konstytucyjnej, a kodeksowym ujęciem tej problematyki. Odpowiedzialność Skarbu Państwa nie jest już związana z działalnością konkretnych funkcjonariuszy, ale z działalnością władzy publicznej – odnosi się zatem wyłącznie do sfery imperium, przy czym pojęcie władzy publicznej obejmuje wszystkie konstytucyjne władze – ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, a jej wykonywanie łączy się co do zasady z możliwością władczego kształtowania sytuacji jednostki¹⁹.

Na gruncie poglądów judykatury i piśmiennictwa nie budzi wątpliwości, że komornik wykonuje władzę publiczną w naszym państwie²⁰. Wynika to chociażby z brzmienia przepisu art. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, który wyraźnie stanowi, iż komornik jest funkcjonariuszem publicznym. Dokładną analizę funkcji komornika przeprowadził także ostatnio Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu orzeczenia z 20 stycznia 2004 r.: „komornik jest monokratycznym organem, wyposażonym przez państwo w określone władcze kompetencje zarówno wobec osób, jak i wobec innych instytucji publicznych. Komornik został upoważniony do nakładania kar, co jest atrybutem władzy publicznej. Zarówno art. 758 k.p.c., jak i art. 1 ustawy o komornikach sądowych podkreślają organizacyjne i funkcjonalne powiązania komornika z władzą sądowniczą, a więc z konstytucyjnie wyodrębnioną postacią władzy publicznej. (...) Komornika i strony postępowania egzekucyjnego (wierzyciela i dłużnika) nie łączy z komornikiem stosunek o charakterze prywatnoprawnym, lecz stosunek publicznoprawny. (...) Komornik jest więc powołany do wykonywania orzeczeń sądowych w drodze przymusowej egzekucji świadczeń pieniężnych i niepieniężnych, a także wykonywania innych czynności określonych w ustawach. Posiada (...) władcze kompetencje wobec innych podmiotów stosunków prawnych”. Równocześnie Trybunał uznał, że ze względu na cechę działania komornika na własny rachunek on sam nie może być uznany za władzę publiczną *sensu stricto*, ale za funkcjonariusza realizującego władztwo publiczne w zakresie powierzonych mu przez ustawę zadań przymusowej realizacji orzeczeń sądowych. Takie stanowisko pozwala więc na uznanie działania komornika jako organu egzekucyjnego za wykonywanie władzy publicznej w rozumieniu znowelizowanego

¹⁹ Tak Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu rozstrzygnięcia w sprawie SK 18/00, OTK ZU 8/2001, poz. 256.

²⁰ M.in. K. Lubiński, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika sądowego w świetle przepisów k.p.c. oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Problemy Egzekucji Sądowej 1998/30/5; Z. Knypl, *Jeszcze o odpowiedzialności odszkodowawczej komornika*, Problemy Egzekucji 2001/18/65.

przepisu art. 417 § 1 k.c., co jest zresztą niezbędne do przyjęcia w tym zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa.

Problemy dotyczące odpowiedzialności Skarbu Państwa za czynności egzekucyjne komornika pojawiają się natomiast w związku z uchyleniem przepisu art. 768 § 2 k.p.c., który przewidywał solidarną odpowiedzialność tych dwóch podmiotów.

Zgodnie z dotychczas²¹ obowiązującym stanem prawnym, art. 421 k.c. wyłączał odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez funkcjonariusza państwowego, jeżeli ta odpowiedzialność uregulowana była w przepisach szczególnych, a za taki uważany był przepis art. 769 § 2 k.p.c.²². Derogacja art. 769 k.p.c. spowodowała, iż – wobec braku przepisu szczególnego – stosować należy w tym zakresie ogólne reguły odpowiedzialności odszkodowawczej przewidziane przez przepisy art. 417–420¹ k.c.²³. Stanowisko to jest uzasadnione tym bardziej, że art. 23 ustawy o komornikach, który stanowi obecnie jedyną podstawę odpowiedzialności komornika za szkodę, normuje tylko jego odpowiedzialność osobistą, a zatem za własne działanie lub zaniechanie, nie dotyczy natomiast odpowiedzialności Skarbu Państwa, do której odnoszą się w takim wypadku reguły ogólne odpowiedzialności za czyn cudzy. Na zasadzie art. 441 § 1 k.c. odpowiedzialność Skarbu Państwa i komornika jest więc solidarna, tym bardziej że zależy od tej samej przesłanki niezgodności z prawem oraz spełniony jest warunek jedności szkody.

Powyższe stanowisko, pomimo iż dotyczy przepisów kodeksu cywilnego w ich brzmieniu sprzed nowelizacji wrześniowej, zachowuje pełną aktualność także obecnie. Przepis art. 5 ustawy z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny i niektórych innych ustaw nakazuje bowiem w odniesieniu do zdarzeń i stanów powstałych przed dniem jej wejścia w życie – to jest przed dniem 1 września 2004 r. stosować przepisy art. 417, art. 419, art. 420, art. 420¹, art. 420² i art. 421 kodeksu cywilnego w brzmieniu obowiązującym dotychczas. Takie reguły intertemporalne sprawiają, że zdarzenia i stany sprzed wejścia w życie przedmiotowej ustawy oceniane są w świetle dawnego brzmienia powołanych tu przepisów, co ułatwia przyjęcie solidarnej odpowiedzialności odszkodowawczej komornika oraz Skarbu Państwa, zgodnie z poglądem zaprezentowanym powyżej.

Kwestia ta komplikuje się natomiast w odniesieniu do zdarzeń i stanów powstałych po dniu 1 września 2004 r., do których stosuje się już przepisy znowelizowane.

²¹ Tj. do dnia 1 września 2004 r.

²² Tak Sąd Najwyższy w wyroku z 27 października 1971 r., I CR 427/71, OSNC 1972/5/88.

²³ Trafnie na ten temat G. Rząsa, *Odpowiedzialność odszkodowawcza komornika – suplement (po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 stycznia 2004 r.)*, Radca Prawny 2/2004, s. 87 i powołane tam orzecznictwo. Nie można natomiast zgodzić się ze stanowiskiem Prokuratora Generalnego, że wobec uchylenia przepisu art. 769 k.p.c. Skarb Państwa w ogóle nie będzie odpowiadał za czynności egzekucyjne komornika. Takie ujęcie – jakkolwiek odpowiadające wykładni literalnej art. 417 k.c., albowiem komornik nie należy do katalogu funkcjonariuszy państwowych wymienionych w § 2 tego przepisu, jest całkowicie niekonstytucyjne i podważające sens oraz celowość rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego w omawianej sprawie.

Zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 421 k.c., zasad regulujących odpowiedzialność Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej jest uregulowana w przepisach szczególnych. Przepis ten nie wspomina już przy tym, że chodzi o szczególne uregulowania odpowiedzialności Skarbu Państwa, ale postępuje się dość ogólnym pojęciem odpowiedzialności odszkodowawczej za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej. O ile, w świetle dotychczasowego brzmienia art. 421 k.c., przepisu art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji nie powinno się, moim zdaniem, uznać za szczególny w odniesieniu do ogólnych reguł rządzących odpowiedzialnością odszkodowawczą Skarbu Państwa, o tyle nowa redakcja art. 421 k.c. sprzyja co do zasady stanowisku przeciwnemu. Nie da się ukryć, że przepis art. 23, pomimo iż normuje odpowiedzialność komornika za własne czyny, reguluje tym samym odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej, skoro komornik taką władzę w postępowaniu egzekucyjnym wykonuje.

Równocześnie jednak przyjęcie, iż art. 23 omawianej ustawy stanowi przepis szczególny wyłączający zastosowanie ogólnego reżimu odpowiedzialności deliktowej Skarbu Państwa, pozostaje w niewątpliwej sprzeczności z konstytucyjną wykładnią art. 417 k.c. oraz ze stanowiskiem prezentowanym przez Trybunał Konstytucyjny²⁴. Dlatego też, aby usunąć wszelkie wątpliwości w omawianym zakresie, słuszny wydaje się postulat *de lege ferenda*, by wprowadzić do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji przepis statuujący wprost solidarną odpowiedzialność komornika i Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez działanie lub zaniechanie komornika przy wykonywaniu władzy publicznej, a zatem w zakresie, w którym podejmuje on czynności w postępowaniu egzekucyjnym. Zapis normujący solidarność tych dwóch podmiotów został, moim zdaniem, derogowany niesłusznie, zwłaszcza w świetle wrześniowej nowelizacji i powinien zostać przywrócony, przede wszystkim po to, by uniknąć powstania rozbieżnych poglądów, które wydają się nieuchronne w aktualnym stanie rzeczy.

W świetle przedstawionych powyżej uwag wydaje się więc uzasadnione, by odmiennie uregulować odpowiedzialność komornika za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności egzekucyjnych. W celu wyeliminowania istniejących rozbieżności oraz wątpliwości w zakresie wykładni art. 23 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji należałoby wyraźnie rozdzielić zakres odpowiedzialności odszkodowawczej komornika na czynności podejmowane w postępowaniu egzekucyjnym i inne. Najlepszym sposobem na realizację tego zamierzenia byłaby nowelizacja art. 23 przedmiotowej ustawy, tak by odnosił się on wyłącznie do odpowie-

²⁴ Przede wszystkim w omawianych już rozstrzygnięciach w sprawach SK 18/00 oraz SK 26/04.

działności komornika za szkody wyrządzone przy wykonywaniu czynności innych niż egzekucyjne, przy jednoczesnej konkretyzacji przesłanek tej odpowiedzialności. Ze względu na to, że przedmiotem niniejszych rozważań jest wyłącznie działanie komornika jako organu egzekucyjnego, trudno wysuwać mi szczegółowe sugestie odnośnie do treści takiego przepisu, wymaga to bowiem pogłębionej analizy zasygnalizowanego tu jedynie problemu.

Jeżeli chodzi natomiast o postulaty *de lege ferenda* dotyczące odpowiedzialności komornika za szkody wyrządzone przy wykonywaniu przez niego czynności egzekucyjnych, uważam, że w miejsce derogowanego przepisu art. 769 k.p.c. należy wprowadzić przepis o nowym brzmieniu:

§ 1. Komornik odpowiada za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu czynności egzekucyjnych.

§ 2. Odpowiedzialność komornika i Skarbu Państwa jest solidarna.

§ 3. Roszczenie o naprawienie szkody przedawnia się z upływem lat 3 od dnia, kiedy poszkodowany dowiedział się o działaniu lub zaniechaniu komornika, z których szkoda wynika.

Przyjęcie wskazanego wyżej terminu przedawnienia jest zgodne z terminem przewidzianym przez reżim odpowiedzialności deliktowej. Różnica polega jedynie na innym określeniu momentu początkowego jego biegu, co jest uzasadnione przede wszystkim względami praktyki. Czynności egzekucyjne podejmowane przez komornika mają specyficzny charakter i ciężko jest ustalić chwilę samego powstania szkody, nie mówiąc już o momencie, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie.

Przykładowo przy egzekucji z rachunku bankowego dłużnika – w zależności od konkretnej sytuacji – za dzień powstania szkody można by przyjąć zarówno dzień zajęcia wierzytelności, dzień przekazania środków na rachunek komornika, jak i dzień, w którym znalazły się one na rachunku wierzyciela. Pewne jest, że każda ze stron postępowania wskazywałaby na inną chwilę powstania szkody, a poszkodowany, dla odparcia zarzutu przedawnienia, zapewne przedłużałby przy tym termin, w którym dowiedział się o szkodzie.

Wprowadzenie jasnej reguły wyznaczania początkowego terminu biegu przedawnienia przedmiotowych roszczeń z pewnością ułatwiłoby sądowi rozstrzygnięcie tej kwestii i pozwoliłoby na usunięcie nieuniknionych wątpliwości, zwłaszcza wobec faktu, że takie rozwiązanie sprawdzilo się już w praktyce.